

Działanie

Aktywistki i rolniczki dla klimatu

Tekst

Krystyna Lewińska
Agnieszka Mędrek

Korekta

Aleksandra Zielińska

Projekt graficzny i skład

Wiktoria Julia Żebrowska

Współpraca

Julia Dąbrowska
Marta K. Jarosz
Grzegorz Ciechomski

Poradnik został przygotowany przez Fundację Kohezia przy wsparciu:

Co mogą nierolniczki?

W poprzednich częściach piszemy o tym, jak jest w rolnictwie teraz i jak wierzymy, że być może. Nie jesteśmy jednak rolniczkami i rolnikami. Nasza codzienność nie jest (jeszcze!) tak zależna od ulewnego deszczu czy przedłużającej się suszy. Nie piszemy też z perspektywy ekspertek rolniczej pracy czy naukowczyń. Wierzymy jednak, że zmiana w rolnictwie dotyczy nas wszystkich i od nas wszystkich zależy. Na wszystkich powinna też spoczywać odpowiedzialność.

Nie chodzi tu wyłącznie o zmianę sposobów upraw i używanych środków. Kluczowa jest współpraca. Chcemy transformacji, która bierze pod uwagę potrzeby osób zamieszkujących wieś i zajmujących się rolnictwem. Nie namawiamy do szukania winnych kryzysu. Potrzebujemy zmian tu i teraz, regulacji prawnych umożliwiających two-

Mamy prawo mówić o rolnictwie, mamy też obowiązek słuchać i obserwować tych, które zajmują się nim na co dzień.

tworzenie łańcuchów dostaw opartych na porozumieniu między producent_k_ami a konsument_k_ami. **By osiągnąć taką współpracę, potrzebujemy prawdziwego i świadomego dialogu z osobami bezpośrednio zaangażowanymi w produkcję żywności. Dialogu pełnego wzajemnego szacunku, empatii i świadomości perspektyw i problemów wiążących się z rolniczą codziennością.**

Właśnie po to, by taki dialog prowadzić w naszej grupie są “Łączniczki i łącznicy społeczności”. Bycie łączniczką nie wymaga szczególnej licencji. To osoby aktywistyczne nawiązujące kontakty z rolni_cz_kami, by wspólnie szukać rozwiązań. Wspólnie jest tu słowem-kluczem. Łączenie społeczności polega na tym, że z entuzjazmem, ale i z pokorą nie-ekspertek przychodzimy przede wszystkim słuchać. Chcemy dowiedzieć się jak wygląda codzienność tych, dzięki którym kroimy warzywa na zupę. Poznać ich codzienność, niepokoje, sytuację prawną. Wtedy dopiero możemy dzielić się źródłami wiedzy o możliwych rozwiązaniach, wspierać oddolne organizowanie się i - przede wszystkim - wzmacniać głos naszych rozmówczyń i rozmówców. To praktyka, którą chcemy przybliżyć w niniejszym rozdziale.

W tej części zamiast socjologicznych ogólników o tym “kim jest rolnik” czy poradników “jak wpływać na ludzi” dzielimy się tym, czego same_i nauczyłyśmy się dzięki relacjom aktywistyczno-rolniczym. Poniższe porady wynikają więc z tego, co spotkało nas w terenie. Traktujcie je jako punkt wyjścia do tworzenia własnych spotkań i własnych praktyk.

Jak wygląda praca łączniczek?

Łączniczki i łącznicy wykonują fundamentalne zadanie. To dzięki ich pracy jesteśmy w stanie nie tylko dzielić się wiedzą, ale przede wszystkim poznawać perspektywę społeczności rolniczych.

Czym na co dzień zajmuje się łączniczka społeczności? Przede wszystkim rozmową. Uważną rozmową, której integralną częścią jest słuchanie. To dzięki niej budują relacje, które mogą przerodzić się w długotrwałą współpracę. Osoby łącznicze nawiązują więc kontakty z rolni_cz_kami w swojej okolicy. Odwiedzają, rozmawiają, obserwują. Poznają codzienność, problemy, potrzeby. Dbają o to, by zostały nazwane i przekazane dalej. Wspierają też sieciowanie grup, dzielą się źródłami wiedzy i wsparcia.

Pokazują, że ani problemy, ani rozwiązania nie są indywidualne, a raczej stanowią część systemu, który można i należy zmieniać. Czy to zawsze działa? Oczywiście, że nie. Reakcje są różne, trwałość relacji także. Mamy jednak podstawy, by sądzić, że metody, które wypracowałyśmy są warte podzielenia się, a zasady, których się trzymamy mogą pozwolić uniknąć niektórych problemów.

Zajmuję się głównie słuchaniem i przekazywaniem dalej. Tak widzę swoją rolę.

Łączniczka ze społecznością

Na początek krótko o zasadach. Jak opowiadać, by nie obrażać? To pewnie całkiem oczywiste. Pozwólcie jednak, że posłużymy się listą.

✓ *Chcemy*

- *Poznać problemy społeczności rolniczej*
- *Słuchać i przekazywać rolnicze głosy dalej*
- *Rozmawiać partnersko*
- *Pokazać jak bardzo rolnictwo i klimat są ze sobą powiązane*
- *Mówić o konieczności zmian i alternatywnych sposobach prowadzenia gospodarstwa*
- *Wskazywać źródła wiedzy na temat tych praktyk*
- *Przekazywać informacje o dotacjach i innych formach wsparcia*
- *Łączyć osoby ze sobą, przedstawiać sobie tych, którzy stosują techniki ekologiczne i tych, którzy mogą potrzebować wyjaśnień*

✗ *Nie chcemy*

- *Być zbawczyniami z wielkiego miasta*
- *Antagonizować środowiska aktywistycznego i rolniczego*
- *Ocenić i zawstydząć*
- *Udawać ekspertek od wszystkiego*
- *Straszyć skutkami katastrofy klimatycznej bez pokazywania dróg ratunku*

Co działa?

Po wstępnych hasłach, czas na konkrety. Co robić, by rozmawiać, a nie nauczać?

Przed Wami garść porad od naszych łączniczek. Pamiętajcie jednak, że gdy mowa o relacjach z ludźmi, trudno o sztywne zasady, które działają zawsze. Rolniczki i rolnicy, tak samo jak inne grupy społeczne, różnią się między sobą. Potraktujcie te wskazówki jako drogowskazy, z których możecie skorzystać na początek.

→ Nawiązywanie kontaktów

Jak zacząć? Niektóre gospodarstwa są obecne w mediach społecznościowych i możemy dotrzeć do nich stosunkowo łatwo. Inne funkcjonują poza siecią - by poznać pracujące w nich osoby, musimy spotkać je na żywo. Pojawienie się z nienacka może jednak nie zadziałać. Trudno oczekiwać, że przychodząc "znikąd" zainteresujemy sobą mocno zajętą osobę, szczególnie podczas jej pracy. Warto więc dowiedzieć się czegoś o miejscu, do którego chcemy się udać. Gdy chcemy pracować w jakiejś wsi, możemy na przykład udać się do sołtyski/sołtysa. Od nich dowiemy się, kto może zainteresować się społeczną inicjatywą, kto stosuje nieprzemysłowe techniki, kto nieufnie spogląda na obcych. To nie musi ograniczać wyborów rozmówczyń/ców, może jednak podpowiedzieć ich kolejność. Warto zwrócić uwagę, że pozycja sołtyski/sa w różnych wsiach wygląda różnie, a takie aranżowane spotkanie może sprawiać wrażenie przymusu. Należy tu zachować uważność, by taka forma kontaktu nie okazała się przeciwnie skuteczna i zniechęcająca.

**A Wy,
od kogo?**

→ Research przede wszystkim

Podkreślałyśmy już kilkakrotnie, że nie jesteśmy ekspertkami. To prawda. Nie udajemy, że znamy się na wszystkim. Nie zwalnia nas to jednak z konieczności przygotowania się do rozmów. Warto wiedzieć jakie uprawy są dotowane, umieć zapytać o marki nawozów czy rozpoznać podstawowe

maszyny. Nie zostaniemy w ten sposób rolniczkami, jednak rozmowa może być łatwiejsza. By zdobyć zaufanie, potrzebujemy najpierw znaleźć wspólny język. Wiedzieć z jakimi instytucjami i przepisami mierzą się na co dzień nasi rozmówcy.

- **Jakie uprawy są dotowane?**
- **Rozeznanie w nawozach**
- **Rozpoznanie podstawowych maszyn rolniczych**

→ Czas

**Wróćcie
jutro!**

Tu będzie trzeba się dostosować. Jeżeli jesteście przyzwyczajeni do kalendarza i planowania, może to wymagać wyjścia ze strefy komfortu. Choć nie ma tu reguły, zwykle nie umówimy się na “za tydzień o 17”. Usłyszymy raczej: “nie mam czasu”, “wróćcie jutro” lub “może za dwie godziny”. Wynika to ze specyfiki pracy, którą musimy wziąć pod uwagę planując czas wizyt. Bywa, że spotkanie uda się dopiero przy kolejnej próbie.

→ Co możemy dać?

Research na temat warunków pracy rolniczej to jedno. Ważne może okazać się też przyjscie z konkretną “ofertą”.

Choć brzmi to dość utylitarnie (stosowanie “języka korzyści” nie kojarzy przecież się z postawą aktywistyczną i sprzeciwem wobec kapitalistycznej potrzeby ekspansji), w tym wypadku może być kluczem. Rozmawiamy z osobami, których codzienne przetrwanie zależy od możliwości sprzedawania własnych plonów. Chcemy dzielić się nie tylko mglistą ideą walki z katastrofą. To, co możemy dać to także wiedza o dotacjach, szkoleniach i wsparcie w organizowaniu się wraz z innymi rolnikami. To cenny zasób, który może być podstawą dalszej współpracy.

Jakkolwiek utylitarnie to brzmi - język korzyści jest Twoim przyjacielem.

→ Znać realia

Rolnicy są zwykle dwa miesiące od bezdomności, dwie niezapłacone faktury od bankructwa.

Łączniczka ze społecznością

Znaczy to, że gdy codzienne życie jest uzależnione od pogody i zmieniających się cen, nie sposób mówić o stabilności i przewidywalności.

→ Pytania, nie odpowiedzi

Tak, robimy research. Tak, naszym celem jest zmiana. Nie znaczy to jednak, że przychodzimy z gotowymi rozwiązaniami. Przychodzimy przede wszystkim z pokorą. Podstawą jest usłyszenie tego, z jakimi problemami borykają się na co dzień rolniczki i rolnicy. Jakie instytucje wspierają ich, jakie przeszkadzają? Ile wynoszą ceny w skupach? To od najbardziej zainteresowanych możemy zdobyć rzetelne informacje.

→ Ostrożnie z ocenami

Rolnicy są różni, to już chyba wiemy. Na pewno zdarzy się jednak - jak w przypadku innych grup społecznych - że spotkacie osoby, z którymi diametralnie nie zgadzacie się w pewnych kwestiach, rolniczych lub innych. Nie sugerujemy, że znoszenie komentarzy, które są obraźliwe czy nienawistne jest wskazane, absolutnie nie. Warto jednak przyjrzeć się temu, skąd mogą pochodzić niektóre poglądy.

Czy hodowcy nienawidzą zwierząt? Pies często jest na łańcuchu, bo poluje na kury, a rolnik nie ma pieniędzy na płot. Krowa hodowana na mięso najczęściej ma imię, jest kochana.

Łączniczka ze społecznością

To nie jest tak, że wszyscy rolnicy zagłosowali na PIS. To nie jest tak, że wszyscy chodzą do kościoła. Społeczeństwo wrzuca rolników do jednego worka, a są bardzo różne postawy. To zresztą działa w obie strony: rolnicy też mają ugruntowane przekonanie o ludziach z miasta. To ludzie, którzy o niczym nie mają pojęcia, niewiele rolników mają kasę.

Badania ISP, które przytaczamy w części wiedzy mówią o tym, że z największym oporem wobec rozwiązań proklimatycznych spotykamy się wśród osób o najniższym statusie ekonomicznym. To nie dziwi przecież, że gospodarze w pierwszej kolejności interesują się codziennym przetrwaniem, potem dopiero wpływem ich działań na otoczenie. Sugerując nowe metody musimy zapewnić, że ich potrzeby zostaną zaopiekowane.

→ Uwaga na język

Skomplikowana terminologia zniechęca i to nie tylko wtedy, gdy jest niezbyt zrozumiała. Rolnicy znają się na swojej pracy. Doskonale zdają sobie też sprawę z klasistowskiej pogardy, z jaką spotyka się niejednokrotnie ich zajęcie. Zdarza się, że bywa ona ukryta pod płaszczem troski o przyrodę. Mówiąc o ekologii, łatwo obwiniać rolniczki i rolników o to, czemu winien jest system, który nie daje alternatyw i oczekuje maksymalnej efektywności. Nic więc dziwnego, że użycie niektórych słów, istotnych z aktywistycznego punktu widzenia, może zniechęcać. Spotkałyśmy się z opinią, że słowo "ekologia" zamyka niektóre drzwi. Warto uważać też na specjalistyczne słowa związane z alternatywnymi metodami rolniczymi - ich stosowanie, zamiast pokazać nasze zainteresowanie tematem, może zostać odebrane jako próba podważania kompetencji osób, z którymi rozmawiamy. Nie znaczy to, że mamy zaniechać przedstawiania metod i wartości, które są nam bliskie. Apelujemy przede wszystkim - jak w innych punktach - o uważność i pokorę.

Zauważyłem - i tego unikam jak ognia - że nie można używać takich słów jak eko, bio, permakultura. To działa jak płachta na byka! Nie znają tego słowa ale brzmi dziwnie i obco, prawdopodobnie będziesz skreślona, jak zaczniesz go używać.

Rolnik - aktywista

→ Szukamy wspólnych wartości, nie różnic

“

Rolnicy, których znam stosują rozwiązania ekologiczne z szacunku do swojej ziemi. Nie myślą “będę ekologiczny, bo tak trzeba” tylko “nie będę podlewał pola roundupem, to przecież szalone

Łączniczka ze społecznością

”

Jak może wyglądać pierwsze spotkanie? Przyjrzyjmy się temu po kolei

① **Nawiązanie kontaktu**

- **Wybadaj okolicę:** *co wiesz o regionie, glebach, sytuacji prawno-politycznej rolniczek/ów na danym terenie?*
- **Skontaktuj się z sołtysem/ką wsi:** *pomoże Ci rozeznać się w sytuacji lokalnej, podpowie, do kogo się odezwać*
- **Odezwij się do wybranego rolnika/czki** - *w zależności od charakterystyki gospodarstwa możesz zdecydować się na kontakt przez media społecznościowe lub próbować spotkania na żywo*

② **Pierwsza rozmowa**

- **Zadawaj pytania i bądź otwarty/a na nowe perspektywy**
- **Przedstaw siebie, swoje motywacje i afiliacje.** *By Ci zaufać, rozmówca/czyni musi wiedzieć dlaczego do nich przychodzisz i z kim jesteś powiązany/a*
- **Uczciwie zarysuj ewentualną współpracę:** *na co można liczyć z Twojej strony, a na co nie? Nie składaj obietnic bez pokrycia!*
- **W trakcie rozmowy mogą pojawić się opinie i wątki, z którymi się nie zgadzasz.** *Niektóre będą trudne. Pamiętaj, że nie musisz godzić się na wszystko i masz prawo wyrazić swoje wątpliwości. Postaraj się jednak wysłuchać argumentów drugiej strony, zanim to zrobisz.*

3 Co dalej?

- Pamiętaj, żeby ustalić, jak będziecie się komunikować - tu warto dostosować się do tego, jaka forma jest najwygodniejsza dla drugiej strony
- Kolejnych rolników/czki najłatwiej będzie poznawać przez sieć znajomości - Twój rozmówca/czyni na pewno ma znajomych, których może zainteresować to, co masz do powiedzenia. Rekomendacja może wiele zdziałać dla rozszerzania Twojej sieci kontaktów!
- Gdy już nawiążesz kontakt z kilkoma osobami, warto stworzyć platformę, na której możecie porozumiewać się wspólnie. Może to być chociażby grupa na Whatsappie. Ważne, by dążyć do sytuacji, w której komunikacja nie jest jednostronna.

Perspektywa rolników

Jak chcemy, żeby do nas mówiono?

Poznaj ceny!

Żeby wiedzieć jak wygląda rolnicza codzienność i ich problemy, musisz znać ich pozycję ekonomiczną. Niestabilność cen należy do głównych przeszkód w planowaniu. Sprawdź, choćby na OLX, ile kosztuje nawóz, ile pasza. Zdradzenie się z nieodrobieniem tej podstawowej lekcji może zniechęcić do Ciebie rolnika.

Zapytaj o potrzeby

czego byście od nas potrzebowali?
Jak można Was wesprzeć?

Zaznacz, co Twoi rozmówcy mogą zyskać.

Czy to się opłaca? Czy plony będą większe? Jeśli nie - jakie inne korzyści niosą z sobą potencjalne zmiany w gospodarowaniu?

“
Rolnicy ciężko przyjmują to, że ktoś inny może coś wiedzieć o rolnictwie. Chcieliby mieć monopol na taką wiedzę.

Rolnik - aktywista
”

“
Stosuję rolnictwo ekologiczne, ale w ogóle o tym nie mówię. Mam bezorkowy warzywniak więc mówię, że nie przekopuję i tyle. Nawet kompost nie mówię - tylko, że podłożę sobie tu robię na przyźmie i podsypuję, bo tak mi lepiej rośnie.
”

Łączniczka ze społecznością

Mów jak najprościej!

Ta rada nie wynika z klasizmu i domniemania ignorancji. Rolnicy wiedzą co robią, często jednak nie posługują się naukową terminologią, szczególnie w odniesieniu do technik, które są dla nich nowe. Silwopastoralizm i paludikulturę zostaw w literaturze, a gdy stoicie na skraju pola rozmawiajcie o ściółkach, drzewach i utrzymaniu wody w glebie.

”

Gospodarze rolni zawsze czuli więź i lojalność między sobą, natomiast do zmian wprowadzanych przez władzę podchodzili ostrożnie. Dlatego też najprędzej posłuchają innego rolnika, niż będą postępować tak, jak im powie ktoś niezwiązany z rolnictwem. Wśród rolników przyjęło się, że posłuch ma ten, kto zajmuje się rolnictwem, kto mówi na podstawie własnych doświadczeń. (...) Dlatego też nie posłuchają aktywistów.

Grzegorz Ciechomski z gospodarstwa La Fuente

”

To ważna uwaga i częsta obawa. My jednak wierzymy, że odpowiednio, partnersko traktowani rolnicy zarówno będą dzielić się swoim doświadczeniem, jak i otworzą się na nasze.

Twoja kolej!

Być może masz już za sobą pierwsze kontakty. A może dopiero chcesz zacząć. Mieszkasz na wsi lub odwiedzasz ją tylko okazjonalnie, z miasta. Porozmawiaj z rolnikiem. Emisje i bioróżnorodność schowaj do kieszeni. Zapytaj o pszczoły i o deszcz. Usłyszysz opowieść o codziennych zadaniach i trudnościach pracy rolniczej, dowiesz się, czego potrzebuje społeczność. Powiedz, co możesz dać od siebie.

Pamiętaj, że nie musisz robić tego sama. Skontaktuj się z bliską Ci organizacją klimatyczną lub instytucją i dowiedz się, co może zaoferować rolnikom. Możesz też dołączyć do już istniejącej grupy. Jeśli masz pytania - pisz do nas!

Na koniec oddajemy w Twoje ręce swego rodzaju kartę pracy. Możesz potraktować ją jako zeszyt ćwiczeń "na sucho" lub notatnik, który przyda Ci się w terenie. Kontakty ze społecznością można nawiązywać na różne sposoby. Jeśli jednak nie wiesz od czego zacząć, wykorzystaj gotowe kroki.

I/ Rekonesans

Jeśli nie masz wyznaczonego z góry miejsca, którym musisz się zająć, zacznij od tego, co jest Ci najbliższe. Wieś, w której mieszka rodzina lub znajomi? Okolica, do której czasem wybierasz się na wycieczki? To może być dobry pomysł na start. Poniżej wypisz, co już wiesz o tym miejscu. Zacznij od tego, co znasz "z głowy", potem wyszukaj w internecie tego, czego zabrakło.

Miejscowość, gmina, lub okolica:

Dlaczego chcę pojechać właśnie tam?

Gdy wybierzesz już konkretną miejscowość:

Nazwa miejscowości i gmina:

Liczba mieszkańców:

to praktyczna część researchu: dowiesz się o możliwościach mieszkank_ów, ale i sprawdzisz jak dojechać!

Odległość od miasta i dostępność komunikacji publicznej:

Ważne elementy krajobrazu: *np. rzeka*

Historia miejscowości - kto mieszkał tu wcześniej, a kto teraz?

sprawdź czy mieszkańcy są tu od pokoleń, a może niedawno przyjechali z miasta?

Ciekawe artykuły na temat okolicy:

Źródła zatrudnienia - czym zajmują się ludzie? *sprawdź czy w okolicy są jakieś zakłady pracy, do których można dojeżdżać*

Jakiej wielkości są gospodarstwa?

Co jest najczęściej uprawiane?

Jakie zwierzęta są hodowane?

Potencjalne kontakty:

*Sołtys/ka,
świetlica,
Koła Gospodyń Wiejskich,
Ochotnicza Straż Pożarna
sklep,
kościół,*

*inne miejsca publiczne i organizacje,
osoby prywatne, które już znam*

Twoje notatki:

2/ Pierwszy kontakt

Stało się. Masz numer do sprzedawcy warzyw z danej wsi, maila do sołtyski lub jedziesz “w ciemno”. O czym będziesz rozmawiać? Odpowiedz sobie na poniższe pytania, miej przy sobie notatki i przede wszystkim słuchaj.

Przygotuj sobie informację o tym, dlaczego to robisz. Nawet jeśli to oczywiste, spróbuj sformułować motywację na papierze. Uporządkowanie własnych myśli przyda się przed rozmową!

Zastanów się, czy przychodzisz z jakąś propozycją? Masz coś do zaoferowania? Chcesz się podzielić jakimś rozwiązaniem lub zaprosić do czegoś? Postaraj się nazwać to tak konkretnie jak to możliwe.

Czego chcesz się dowiedzieć? Przygotuj sobie jasne pytania. Oprócz tych najbardziej ogólnych zagadnień, postaraj się też wziąć pod uwagę charakter pracy osoby, z którą rozmawiasz i to, jakie tematy mogą być dla niej najważniejsze.

3/ Spotkanie

Gratulacje. Udało Ci się umówić na spotkanie, a może już przy pierwszym kontakcie z ulicy zaproszono Cię, by porozmawiać? Do tej części nie przygotowaliśmy karty pracy. Miej w pamięci (lub pod ręką) wszystkie poprzednie strony. Przedstaw swoje motywacje, zadaj pytania i słuchaj odpowiedzi. Słuchaj, notuj, a przede wszystkim pamiętaj, że rozmawiasz z człowiekiem. Każda osoba, którą spotkasz będzie miała własną perspektywę i swoje problemy.

4/ Dalsza współpraca

Pozostajecie w kontakcie? Świetnie. Tu scenariusze mogą być różne, zostawiamy już tylko kilka wskazówek.

Jesteście partner_k_ami.

Macie wspólne cele, przynajmniej niektóre. Razem chcecie przeciwdziałać kryzysowi. Jako osoba aktywistyczna nie jesteś zbawczynią, nie działasz po to, by kogoś bronić.

Nie mów w czyimś imieniu

Włączanie polega na tworzeniu przestrzeni dla tych, dla których jej brakowało i dopuszczaniu do głosu, nie na przejmowaniu go. Wspieraj i zapraszaj. Gdy ktoś prosi Cię o wypowiedź opisującą sytuację sprawdź czy nie da się czasem zaproponować udziału w rozmowie komuś, kto sytuację zna z pierwszej ręki.

Pozostań elastyczna_e.

Osoby, z którymi współpracujesz mogą mieć różne priorytety. Być może będziecie działać wspólnie przez jakiś czas, później Wasze drogi się rozejdą, może to wynikać z różnych powodów. Staraj się pracować z większą społecnością - tak, by jeden kontakt nie stanowił o powodzeniu współpracy.

Bywaj w terenie!

To ważne. Oczywiście, że wiele bieżących spraw można załatwić zdalnie, jednak fizyczna obecność pozwala budować większe zaufanie i szybciej zauważać i reagować na dynamicznie zmieniającą się sytuację. Często kluczowe informacje o wiele łatwiej usłyszeć podczas rozmowy przy płocie niż poprzez wideokonferencję.

Nie składaj obietnic bez pokrycia.

Być może masz nadzieję, że po roku współpracy uda Wam się wspólnie zmienić bardzo dużo. Wprowadzone zostaną nowe regulacje prawne lub sieć rolniczych aktywistek_ów będzie prężnie działać, wspierając się nawzajem. Dziel się pomysłami i nadziejami, zachowaj jednak ostrożność w deklaracjach. Zawiedzione oczekiwania są trudnym punktem wyjścia do dalszej współpracy.

Dziel się swoimi doświadczeniami!

Jako Klimat dla Rolnictwa chcemy zbierać dobre praktyki, zapraszamy do kontaktu, dyskusji, współpracy. Piszcie do nas na kontakt@klimatdlaRolnictwa.pl

Baza wiedzy

Źródła i poszerzona bibliografia

Wybrane, sprawdzone publikacje o rolnictwie i klimacie. Znajdziecie tu raporty i artykuły, z których korzystamy w tekście i dodatkowe źródła, dzięki którym możecie pogłębić wiedzę w danym temacie. Bazę takich materiałów wciąż powiększamy, aktualną możecie znaleźć na naszej stronie:

O skutkach katastrofy klimatycznej dla rolnictwa

Atlas Rolny - publikacja fundacji Heinricha Boella

Living Planet Report 2020 - raport fundacji WWF

Raport Zeroemisyjna 2050 - raport fundacji WWF

Rolnictwo wobec zmian klimatu

Postawy kobiet wiejskich wobec kryzysu klimatycznego. Kobiety, wieś, klimat i środowisko. W mozaice poglądów i działań.

Kalendarz Rolników - zmiany klimatyczne i ich wpływ na produkcję rolniczą

Woda w rolnictwie - Ekspertyza wydana przez fundację Heinricha Boella

Kryzys klimatyczny zagraża polskiemu rolnictwu - Koalicja Żywa Ziemia

Wpływ polityki rolnej - Raport Fundacji Heinricha Boella

Wpływ zmian klimatycznych na rolnictwo w Polsce - Agronews

La via campesina - strona oficjalna (język angielski, francuski i hiszpański)

O agroekologii

Nyeleni

AgroPermaLab

Uniwersytet Ludowy w Grzybowie

O suwerenności żywnościowej

Koalicja Żywa Ziemia

Nyeleni

O rolnictwie ekologicznym

Przegląd obszarów wiejskich UE - rolnictwo ekologiczne

Baza wiedzy na stronie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

O rolnictwie zrównoważonym

Perspektywa zrównoważonego rolnictwa w Polsce - raport fundacji Heinricha Boella

O agroleśnictwie

Agroleśnictwo. Dywersyfikacja produkcji w gospodarstwie rolnym.

O paludikulturze

Bagna a klimat - Nauka o klimacie

Paludikultura

O rolnictwie regeneratywnym

Ekspertyza na wniosek komisji ENVI w Parlamencie Europejskim - skrót

O permakulturze

AgroPermaLab

O rolnictwie wspieranym przez społeczność i kooperatywach

Przewodnik po RWS

Przykłady organizacji krótkich łańcuchów dostaw żywności

Możliwości skracania łańcuchów żywnościowych pomiędzy konsumentem a producentem